

ciatur, eo quod mente non concipiat qui sint colores, illosque primo intuitu, fors in speciem, repugnare perspiciat? Non ita sanè. Ergo, pari jure, etc.

CAPUT SECUNDUM.

De necessitate revelationis.

Certum est revelationem esse omninò necessariam ad veritates supernaturales mente capiendas, et in hypothesi in qua Deus hominem ad ordinem supernaturalem elevaverit, prout reverà elevavit, testibus Codicibus Sacris. Ratio est quia veritates supernaturales humanam facultatem superant, et rationi sunt abditiæ. At verò hic non est cum Deistis quos debellamus in præsentis Tractatu quæstionis status. Igitur in quo aberrant perpendamus, ut adversus ipsos tela directè, non aliò conjiciamus.

Itaque censent Deistæ religionem revelatam, sive quatenus esset legis naturalis expositio et exterior promulgatio, sive quatenus præcepta positiva legi naturali superadderet, esse hominibus penitus inutilem et fortè noxiam, quia, inquiunt, sufficit lex naturalis, quia recta ratio sola lucidè omnia hominis officia manifestat; quia omnis lex positiva, seu omnis revelatio legi naturali superaddita disputationes excitat, homines à lege naturali avocet, ipsisque nocet, nedum pro-
sit. Ita præsertim Uriel Acosta in libro cui titulus, *Exemplar vitæ humanæ*. Ita Civis Genevensis, et autor libri cui titulus, *les Mœurs*, etc.

Non asserimus contra ipsos revelationem fuisse necessariam necessitate absolutâ et metaphysicâ, ut lo-

quuntur quidam. Nam certum est absolutè Deum potuisse mortales in puro naturæ statu creare, ipsis solam rationem, solum lumen naturale dilargiri, solisque legibus naturalibus illos alligare. Imò, posito quòd homo ad statum supernaturalem creatus fuerit, et ab eo statu per suum peccatum fuerit prolapsus, uti reverà contigit, revelatio nova, qualis fuit post illud peccatum concessa, non fuit absolutè necessaria ex parte Dei; quia Deus poterat hominem in massa perditionis et in tenebris relinquere. Itaque non asserimus in quovis statu absolutè necessariam fuisse revelationem. Sed adversus Deistas contendimus revelationem, in statu quo sunt homines, fuisse illis non tantum perutilem et maximè exoptandam, sed necessariam, sive ut cognoscerent, sive ut impleverent officia legis naturalis gravissima, tum ad Deum, tum ad proximum spectantia. Contendimus mortales, nisi divino spiritu afflati fuissent, officia maximi momenti, sive erga Deum, sive erga alios homines, nec fuisse cognitione assecuturos, nec adimpleturos. Asserimus rectam rationem et legem naturalem nimium per cupiditates obscuratas fuisse quàm ut homines, positis rebus ut sunt, solo illius rationis auxilio suum finem assequerentur, officiaque gravissima et maximi momenti cognoscerent. Affirmamus homines sine revelationis beneficio nusquam legitimum Deo cultum fuisse reddituros, nec gravissima legis naturalis officia servaturos. Asserimus, uno verbo, exceptis quibusdam tantum primariis principiis, qualis est, exempli gratiâ, existentia supremi Numinis quæ non potest ignorari modo minimè vincibili, homines

præcepta morum eximia, gravissima, et maximi momenti, præcepta præcipua quæ per revelationem didicimus, semper fuisse ignoraturos, adè ut fuisset illa præcepta cognoscendi et adimplendi impotentia tanta, quanta ab ipsis nusquam superata fuisset. Undè pro beneficio revelationis accepto mille grates, grates immortales Deo persolvendæ sunt.

Hæc est vera cum Deistis quæstio, hic est verus controversiæ status ad quem multi non satis attendunt. Ut clariùs ea de re disseramus, duplicem propositionem stabiliemus. In prima ostendemus revelationem, prout est expositio legis naturalis et illius exterior promulgatio, fuisse hominibus pernecessariam. In secunda ostendemus revelationem, prout leges positivas legi naturali superaddit, esse valdè utilem et exoptandam, nedum sit exitiosa, ut delirant Increduli.

PROPOSITIO PRIMA.

Revelatio, prout est legis naturalis exterior promulgatio, fuit necessaria ad sensum mox expositum.

PROB. 1° Revelatio, prout est legis naturalis exterior promulgatio, hominibus, sensu exposito, fuit necessaria, si homines revelatione destituti, sibi solis derelicti, solâque ratione adjuti, legitimum Deo cultum nusquam fuissent exhibituri, nec ad gravissimorum legis naturalis officiorum notitiam perventuri, nec ea servaturi: atqui homines sibi solis relict, revelatione destituti, solius rationis auxilio adjuti, nusquam, etc.

Nam sanè homines sibi derelicti non fuissent Deo cultum reddituri, nec officia observaturi, quæ ipsi philosophi sagaciores, viri ingenio præstantiores omnes, unâ voce, universum genus humanum antè ipsos ignorabant ac depravabant: atqui universi homines, etiam sagaciores philosophi, revelatione destituti et sibi relict, legitimum Dei cultum, præcipua, gravissimaque legis naturalis officia et sanctiores Ethicæ regulas ignorabant, turpiter depravabant, et ferè quidquid naturæ bonis animis indidit, cupiditatibus prævocabant.

1° Universum genus humanum, antè Christum, in iis quæ ad divina attributa et cultum Dei legitimum attinent, turpissimè delirabat; exceptis enim judæis quibus Deus per revelationem cognitus erat, omnes gentes idolis serviebant. Alii sidera, alii dæmones et genios, alii heroës plerumquè sceleratos; alii plantas, alii animantia adorabant; sanitati, fortunæ, pavori, feбри, impudentiæ altaria consecrabant. Populi oculatiore et litteris magis perpoliti non minùs quàm rudiores insano cultui erant dediti. Chaldæi draconem colebant. Ægyptus superstitionis mater, Apim, crocodilos, reptilia omnis generis adorabat. Tyrii, Alexandro Tyrum expugnante, statuam Herculis funibus vinxerunt, ne fugeret. Ipsi græci Jovem, Junonem, Bacchum, Venerem et alios deos omnium vitiorum cæno coinquinatos venerabantur. Romani, galli sub Druidarum ministerio, germani omni superstitionum generi fuerunt dediti. Non minùs insaniunt varii populi hodierni qui revelatione illustrati non sunt. Universum genus humanum, populi omnes non tantùm cultum divino

Numini debitum deturpaverunt, verum etiam sanctiores Ethicæ regulas, gravissimaque legis naturalis præcepta ignorârunt, cupiditatibusque prælocaverunt. Omnia vitia laudabant, Deorumque suorum exemplo ad hæc sese incitabant. Bacchum ebrietate, Venerem impudiciâ et prostitutionibus, Mercurium furtis colebant. Populi judæis contermini diis suis filios mactabant et flammis tradebant. Idem agebant phœnices, rati sic se Saturnum colere, qui prolem suam devoraverat. Non minùs horrenda carthaginenses et innumeri alii populi peragebant. Persæ proprias matres uxores ducebant. Athenienses; ægyptii, Jovis et Junonis exemplo, sorores in matrimonium accipiebant. Plures populi patres volueribus dilaniandos projiciebant. Romani gladiatorum prælia instituerant. Scythæ carne humanâ vesciebantur. Lacedæmonii et alii plures populi aliquandò pueros suos necabant, scelusque tam nefarium à legibus mittebatur. Hæc erat generis humani ignorantia, corruptio et universalis depravatio antè revelationem, nec gentes hodiernæ quæ revelationem non agnoscunt, rectius de Deo et officiis naturæ gravioribus sentiunt. Consulatur D. Goguet, lib. cui titulus, *Origine des lois*.

2º Non tantum vulgus, sed etiam philosophi sagaciores, viri ingenio præstantiores, cultus divini naturam et præcipua legis naturalis officia quasi ex compacto depravârunt. Pyrrhoni de omnibus dubitabant. Academici omne verum scriptis et dictis impugnabant, omnia demoliebantur, nihil ædificabant. Epicurei omnem religionem evertabant, cuncta fato tribuentes,

Deos otiosos et de rebus humanis non curantes admittendo. Pythagoras sidera colebat. Aristoteles peripateticorum princeps mundum admittit æternum, Dei providentiam ad cœlestia restringit, circà immortalitatem animæ hæret dubius et anceps. Stoici inter quos eminebant Epictetus, Seneca et Marcus-Aurelius, de Deo et moralibus equidem sublimia dixerunt; sed quod paradoxa aliundè et quod absurda propugnârunt! Deum animam mundi vel ipsum mundum dicebant, à multis exhibitam sideribus reverentiam non damabant, ineluctabile fatum defendebant, sicque omnibus vitiis laxabant habenas. Plato, divinus ipse Plato, in pluribus cæcutit; astris, telluri, dæmonibus essentiam divinam concedit; ebrietatem in honorem Bacchi præcipit; matrimonia inter fratrem et sororem non improbat; mulierum communitatem permittit. Innumera alia referre possemus. Verum in eo sistimus, ne proli viosiores simus. De his omnibus veterum deliriis consule Vernetum in suo de religione Tractatu, Bossuetum in opere cui tit. *Discours sur l'histoire universelle*; Lockium, *de intellectu humano*, lib. primo; Baylium, *Lettre sur la Comète*, etc., *Lettres édifiantes*, *Voyages*, etc. Ex quibus omnibus sequitur pueros christianos rerum divinarum peritiores esse philosophis nobilissimis et clarissimis, rectiusque de Deo, de attributis divinis, et de principiis moralibus sentire. Porrò si ita cæcutiè in cultu divino et in gravioribus legis naturalis officiis non tantum populi omnes revelatione destituti, sed etiam philosophi sagaciores, igitur homines sibi solis relictis et quibus non illuxisset revelatio, in

impotentia fuissent Deo cultum reddendi et officia graviora legis naturalis cognoscendi.

PROB. 2°. Ex consensu philosophorum qui agnoverunt obscuratum esse lumen naturale et homines alio auxilio indigere. Democritus veritatem in puteo retrusam atque abditam dicebat. Socrates de se honorificentius non judicabat, nisi quia melius quam alii se nihil scire cognoscebat. Tullius Tusculan, libro tertio, sic loquitur: « Natura parvulos nobis dedit igniculos, « quos celeriter malis moribus opinionibusque depravatis sic restinguimus, ut nusquam naturæ lumen « appareat.... Simul atque editi in lucem et suscepti « sumus, in omni continuo pravitate et in summa opinionum perversitate versamur, ut penè cum lacte « nutricis errorem suxisse videamur. Cum verò parentibus redditi, deinde magistris tradidi sumus, tunc « ita variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas et « opinioni confirmatæ natura ipsa cedat.... Cum verò « accedit eodem quasi maximus quidem magister Populus atque omnis undique ad vitia consentiens multitudo, tunc planè inficimur opinionum pravitate, à « naturaque desciscimus. » Quæ verba naturæ corruptæ statum perfectè depingunt, et quæ non tantum Ciceronis sententiam aperiunt, sed etiam per se demonstrant quanta sit rationis humanæ imbecillitas, quantaque revelationis indigentia.

Plato in Epimionide ait neminem posse pietatem hominibus tam exoptandam edocere, nisi Deus ipsi illuceat, illumque dirigat. In dialogo cui titulus, *Secundus Alcibiades*, ardenti animo exoptat et orat, ut è

cœlo divinitas aliquem emittat quo dissipentur hominis caligines et tenebræ, et quo melior efficiatur. Ipse Porphyrius, etsi christianis hostis infensissimus, apud August. de Civitate Dei, lib. 1, cap. 52. Divinam Providentiam *sine purificatione universali* mundum relinquere non potuisse credebat.

Philosophi recentiores, v. g. *Montaigne, dans ses Essais*, lib. 2, cap. 12; *la Mothe-le-Vayer, de la vertu des Payens*, section 2, à l'article des Stoïques; *Mallebranche, Recherche de la vérité*, lib 4, cap. 2, et permulti alii ex philosophorum erroribus, et tenebris quibus involutum est genus humanum, revelationis necessitatem concludunt.

PROB. 5°. Ex consensu legislatorum. Nullus est inter legislatores qui religionem suam ut cœlestem non tradiderit. Minos à Jove, Lycurgus ab Apolline, Zaleucus à Minerva, Numa à Nympha Egeria, Socrates à Genio, Mahumes ab angelo Gabriele sese inspiratos jactabant; ergo his omnibus persuasum erat sine afflatu divino, aut ficto, aut vero, nullam religionem firmè stabiliri posse.

Præterea cur homines ætatibus omnibus ad excipiendas revelationes veras aut fictas tam prompti, tam propensi fuere, nisi quia sibi intimè conscij erant imbecillitatis propriæ, ignorantæ, et summæ in qua erant divinæ illustrationis indigentia?

PROB. 4°. Etsi quidam homines sagaciores et doctiores, solius rationis et philosophiæ humanæ adjumento, cultum Deo debitum et graviora legis naturalis officia possent cognoscere, saltem viri plebei, rustici,

et quicumque sunt ingenio tardi, id minimè valent. Hos omnes homines qui maximam humani generis partem constituunt, cultum divinum et præcipuas morum regulas non edocebit philosophia, quæ fortassis quædam sublimia delibavit, sed quæ simul tot peperit errores et monstra, ut vidimus quæque minimè debiliū, puerorum, plebeiorum mechanicis quidem et ruris operibus, non autem philosophorum meditationibus et ratiociniis assuetorum, captui accommodari potest. Si omnes alio magistro indigent, revelatione scilicet, quæ est medium brevius et facilius, quæque est filum quo exire possimus è labyrintho.

PROB. 5° Religio debet esse firma, stabilis, et consequenter inniti auctoritate ineluctabili et fundamento inconcusso, aliòquin consciencias non ligaret: atqui si à Deo non reveletur, si à solis hominibus, solisque philosophis emanet, tunc nec erit firma nec stabilis, sed auctoritate vacillante innixa nutabit et consciencias non ligabit; homo enim sibi derelictus errori subjacet, philosophi inter se non consentiunt; ille immortalitatem mentis admittit, iste negat; Deum rebus humanis providere alter propugnabit, inficiabitur alter. Nullà igitur auctoritate firma innitetur religio, nec consciencias ligabit, si à solis tradatur philosophis. Dicant nobis, quæso, Deistæ quâ viâ populus ratiocinatorum metaphysicorum nescius, inter tot dissidia, tot disputationes, tot concertationes, poterit naturæ leges agnoscere! Dicant nobis quâ viâ imperitum vulgus naturæ officia, morum regulas omnibus philosophis usque ad Christum occultas prænoscere et quasi divinare

poterit! Uno verbo, manifestum est homines revelatione destitutos tam esse ignaros, animo vagos, rebus alienis distractos, cupiditatibus deditos, peccato depravatos, præjudiciis perversisque consuetudinibus vitiatos, ipsius naturæ obliviosos, ut vix fuerint inter ipsos, vel potius nulli fuerint qui officia graviora et cultum Deo debitum, solo lumine naturali adjuti, cognoverint. Ex quibus claret ipsos revelatione indiguisse, quâ redderentur attentis, de suis officiis monerentur, novis, efficacioribusque incitamentis ad virtutem moverentur.

Præterea lex naturalis sola nullum nobis suppeditat medium quo remissionem peccatorum consequamur. Sine revelatione homines non potuissent cognoscere medium veniam pro delictis impetrandi; ex hac parte igitur non sufficit lex naturalis sola. De hoc ultimo argumento vide *West*, de resurrectione, versùs finem operis.

PROPOSITIO SECUNDA.

Revelatio, prout leges positivas legi naturali superaddit, nec est hominibus nociva, nec inutilis sed valdè utilis et exoptanda.

PROB. 1° Ex omnibus ferè argumentis quibus propositionem quartam capituli præcedentis comprobavimus. Hæc consuli debent et ad præsentem propositionem accommodari.

PROB. 2° Respublica jus habet instituendū leges positivas à lege naturali distinctas, ipsique superadditas